

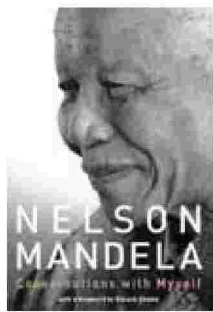
Μια παθιασμένη φωνή για συμφιλίωση

Στον «Μακρύ δρόμο προς την ελευθερία», την αυτοβιογραφία του για 27 χρόνια έγκλειστου στις φυλακές πολιτικού, που κυκλοφόρησε πριν από είκοσι χρόνια, γνωρίσαμε τον δημόσιο άνδρα. Στις «Συζητήσεις με τον εαυτό μου», που κυκλοφορεί τώρα, μαθαίνουμε περισσότερο για τον άνθρωπο πίσω από τον πολιτικό, για τις σκέψεις, τους δισταγμούς, τους φόβους και τις ελπίδες του

«**Τ**ο κελί είναι ιδανικός τόπος να γνωρίσεις τον εαυτό σου», αναφέρει ο Νέλσον Μαντέλα σε επιστολή του στη Γουίνι Μαντέλα το 1975. Ο άνθρωπος-σύμβολο, η πιο διακεκριμένη μορφή του απελευθερωτικού αγώνα των μαύρων της Νότιας Αφρικής που έγινε παθιασμένη φωνή για συμφιλίωση, ξεδιπλώνει τις σκέψεις του σε ένα ογκώδες βιβλίο, το οποίο συγκεντρώνει ημερολόγια, επιστολές, ομιλίες, συνεντεύξεις και έγγραφα πολλών δεκαετιών. Ο Μαντέλα παρουσιάζεται ως λόγιος και πολιτικός, ως οικογενειάρχης και φίλος, ως οραματιστής και πρακτικός ηγέτης. «Μέσα από τις επιλογές του, ο Μαντέλα μάς έδειξε ότι δεν χρειαζόταν να δεχόμαστε τον κόσμο όπως είναι – ότι μπορούσαμε να κάνουμε κάτι για να επιδιώξουμε έναν κόσμο όπως θα ήθελε να είναι», σημειώνει ο Μπαράκ Ομπάμα στον πρόλογο του βιβλίου. Ο Νέλσον Μαντέλα ανήκει αδιαμφισβήτητα στις εξέχουσες μορφές της Ιστορίας του εικοστού αιώνα. Σχεδόν τριάντα χρόνια φυλακή για τις ιδέες του. Ο Μαντέλα θα ήθελε να παρουσιάζεται όπως είναι, να μην παραλείπονται τα σκοτεινά σημεία της ζωής του στις βιογραφίες του. Όμως, όπως δηλώνει ο ίδιος, δεν μπορούσε να πείσει για αυτό τους συνεργάτες του. «Γιατί μου έλεγαν: "Δεν διηγείσαι μόνο τη ζωή σου, θέλουμε να είσαι το πρότυπο γύρω από το οποίο θα χτίσουμε την οργάνωσή μας"». Πράγματι. Τα γεγονότα που αφορούν την προσωπική του ζωή, ιδίως το διαζυγίο του και όλη η κουφόβραση του πρώτου γάμου του, αποσιωπώνται. Μόνο σε ένα σημείο υπάρχει αναφορά σε κάποιο συμβάν: «Λοιπόν, είχε βάλει αυτό το πράγμα στα κάρβουνα και είχε κορώσει και ενώ τσακωνόμασαν το τράβηξε, ξέρεις, με σκοπό, πώς το λένε, να μου κάμει το πρόσωπο. Οπότε την έπιασα και της γύρισα το χέρι, ίσα για να της πάρω αυτό το πράγμα», απαντά, όταν ο συνομιλητής του αναφέρεται σε περιστατικό βιαιοπραγίας απέναντι στη γυναίκα του. Όσον αφορά τα πολιτικά σφάλματα, ο Μαντέλα θεωρεί ότι είναι απότοκα της πολιτικής δράσης: «Μόνο οι πολιτικοί της πολυθρόνας δεν κάνουν λάθη. Τα σφάλματα είναι σύμφυτα με την πολιτική δράση. Όσοι βρίσκονται στο επίκεντρο του πολιτικού αγώνα, όσοι πρέπει να αντιμετωπίσουν τα πρακτικά και πιεστικά προβλήματα δεν διαθέτουν πολύ χρόνο για στοχασμό (...) πολλές φορές θα κάνουν αποπήματα», σημειώνει στην ανέκδοτη αυτοβιογραφία του που έγραψε στη φυλακή. Το βιβλίο χωρίζεται σε τέσσερα μέρη, τα οποία παίρνουν το όνομά τους από λογοτεχνικά είδη (βουκολικό, δράμα, επικό, ιλαροτραγωδία) και συνοδεύεται από πρόλογο του Μπαράκ Ομπάμα, εισαγωγή που υπογράφει ο Βερν Χάρις – επικεφαλής της ομάδας που οργάνωσε το υλικό της έκδοσης – εκ μέρους του Κέντρου Μνήμης και Διαλόγου Νέλσον Μαντέλα και τέσσερα Παραρτήματα (χρονολόγιο, χάρτη της Νότιας Αφρικής, φωτογραφίες οργανώσεων, πρόσωπα, τόποι και γεγονότα). Αξιοποιεί επιστολές, ημερολόγια, τετράδια και παντοειδή χαρτάκια στα οποία σημειώνει ο Μαντέλα. Ο άνθρωπος αυτός φαίνεται πως κατέγραφε τα πάντα: σκέψεις και οράματα, αναμνήσεις και τριβία της καθημερινότητας.

→ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 20

ΝΕΛΣΟΝ ΜΑΝΤΕΛΑ

Nelson Mandela
ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΜΠΑΡΑΚ ΟΜΠΑΜΑ
ΜΤΦ. ΝΙΝΑ ΜΠΟΥΡΗ,
ΕΚΔ. ΠΑΤΑΚΗ, 2013
ΣΕΛ. 549, ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΗ

Ο Νέλσον Μαντέλα με την πρώην σύζυγό του Γουίνι περπατούν με τις γροθιές υψωμένες αμέσως μετά την αποφυλάκισή του το 1990

AP PHOTO/GREG ENGLISH

ΕΙΠΕ

Γι' αυτό το ιδανικό, είμαι έτοιμος να πεθάνω

«Σε όλη μου τη ζωή αφιερώθηκα στον αγώνα του αφρικανικού λαού. Αγώνισα ενάντια στη λευκή κυριαρχία και αγωνίστηκα ενάντια στη μαύρη κυριαρχία. Έχω πιστέψει ολόψυχα το ιδανικό μιας δημοκρατικής και ελεύθερης κοινωνίας στην οποία όλοι οι άνθρωποι ζουν αρμονικά και με ίσες ευκαιρίες. Είναι ένα ιδανικό που ελπίζω να ζήσω και να το πραγματοποιήσω. Αλλά, αν χρειαστεί, είναι ένα ιδανικό για το οποίο είμαι έτοιμος να πεθάνω».
(σελ. 166)

Νέλσον Μαντέλα

«Στη φυλακή, τα μικρά πράγματα γίνονται σπουδαία»

Η αυτοβιογραφία του Μαντέλα, το διάσημο πια *Ο μακρύς δρόμος προς την ελευθερία*, έγινε μπεστ σέλερ από την έκδοσή του το 1994. Επίσης έργα δημοσιοποιούνται από το γραφείο του από το 1990 που αποφυλακίστηκε. Ο ίδιος έχει δώσει χιλιάδες συνεντεύξεις, ομιλίες, μαγνητοφωνημένα μηνύματα και συνεντεύξεις Τύπου. Ο τόμος *Συζητήσεις με τον εαυτό μου* αξιοποιεί το αρχείο του Μαντέλα. Επιλέγει πηγές που σχετίζονται κυρίως με την πολιτική στάση του και παρακολουθεί τον λόγο και τη σκέψη του αφρικανού ηγέτη τόσο μέσα στη φυλακή όσο και μετά την αποφυλάκισή του. Συχνά, η έκδοση αντικρίζει το κείμενο με το σκαναρισμένο τεκμήριο (επιστολή, σημείωση). Φωτογραφίες κοσμούν τα διακεκριμένα μέρη του έργου. Το κείμενο δεν παρατίθεται επεξεργασμένο σε μια ενιαία αφήγηση έτσι ώστε να δημιουργείται η εντύπωση μιας συνεχούς ροής, όπου το μόνο που ακούγεται είναι η φωνή του Μαντέλα. Τα τεκμήρια οργανώνονται και παρατίθενται γυμνά. Ο

Γράφει η **Σοφία Νικολαΐδου**

Δύο πρόεδροι, το 1998, κοιτούν πίσω από τα κάγκελα της φυλακής. Ο νοτιοαφρικανός Νέλσον Μαντέλα και ο αμερικανός Μπιλ Κλίντον στο κελί όπου ο πρώτος πέρασε 18 από τα 27 χρόνια του εγκλεισμού του. Είναι το κελί 5 του Τομέα Β στις φυλακές του Ρόμπιν Αϊλαντ, απέναντι από το Κέιπ Τάουν

πίλος δηλώνει κάθε φορά την πηγή (για παράδειγμα: από την ανέκδοτη αυτοβιογραφία που έγραψε στη φυλακή ή συζήτηση με τον Αχμέτ Καθράντα ή από επιστολή προς τη Χίλντα Μπερνστάιν, με ημερομηνία 8 Ιουλίου 1985, σχετικά με τη δίκη της Ριβονίας ή από το κλείσιμο της απολογίας του από το εδώλιο του κατηγορουμένου στη δίκη της Ριβονίας στις 20 Απριλίου 1964). Μέσα από το καλειδοσκόπιο των πολλαπλών πηγών και τεκμηρίων ξεδιπλώνεται η ατομική ιστορία του Μαντέλα και η συλλογική περιπέτεια της Νότιας Αφρικής τον 20ό αιώνα. Ο Μαντέλα σπούδασε Λατινικά στο σχολείο και στο πανεπιστήμιο διάβασε εκτενώς την ελ-

ληνική γραμματεία και πήρε μέρος ως ηθοποιός σε κλασικά θεατρικά έργα (Σοφοκλή, *Αντιγόνη*) στο πανεπιστήμιο και στη φυλακή. Ο επικεφαλής του έργου σημειώνει ότι ο Μαντέλα είναι επηρεασμένος από το έργο του Μάρκου Αυρηλίου *Τα εις εαυτόν*. Δεκαοκτώ αιώνες αργότερα, ο αφρικανός ηγέτης διατυπώνει την πολιτική του σκέψη και ξετυλίγει την ανθρώπινη εμπειρία του ως άνθρωπος της δράσης. Αλλωστε ο εικοσιεπτάχρονος εγκλεισμός του Μαντέλα υπήρξε η πλέον εκκωφαντική δράση ενός ηγέτη που επηρέαζε τον λαό και τις εξελίξεις από το στενό κελί μιας φυλακής. Ο Μαντέλα, όπως και ο Αυρηλίου, δεν είναι κανένας σπου-

δαίος αφηγητής. Γνωρίζει όμως καλά, όπως και ο προκάτοχός του, τα πλεονεκτήματα του στοχασμού, της περισυλλογής, της καταγραφής και της καθημερινής πειθαρχίας, επισημαίνει ο επικεφαλής του έργου. Εντοχισμένοι στο κελί του, ο Νέλσον Μαντέλα έχει άφθονο χρόνο να συγκεντρώσει τη σκέψη του. «Πριν βρεθώ στη φυλακή, δεν είχα εκτιμήσει ποτέ πλήρως τη χωρητικότητα της μνήμης, την ατελείωτη αλυσίδα πληροφοριών που μπορεί να συγκρατήσει το μυαλό», γράφει σε μια επιστολή. Η αίσθηση του εγκλεισμού κάνει τα μικρά πράγματα να φαίνονται μεγάλα και σπουδαία: «Μόλις βρεθεί κανείς στη φυλακή εκτιμά τα μικρά

πράγματα – την αίσθηση ότι μπορεί να κάνει περίπατο όποτε θέλει, να περάσει τον δρόμο, να μπει σε ένα κατάστημα και να αγοράσει μια εφημερίδα, να μιλήσει ή να επιλέξει να παραμείνει σιωπηλός –, το απλό πράγμα να έχει τη δυνατότητα να ελέγχει τον εαυτό του», αναφέρει σε μια συζήτηση. Ο Νέλσον Μαντέλα υπήρξε, αδιαμφισβήτητα, ο πιο διάσημος φυλακισμένος του κόσμου. Είκοσι επτά χρόνια κλεισμένος σε ένα κελί. Μόλις αποφυλακίστηκε ήταν ένας πρόεδρος εν αναμονή. Ετοιμος να εισέλθει στην παγκόσμια πολιτική σκηνή και να κάνει τα λόγια του πράξη: «Τώρα συνεργάζομαι με τους ίδιους ανθρώπους που με έριξαν στη φυλακή, καταδίωξαν τη γυναίκα μου, κυνήγησαν τα παιδιά μου από το ένα σχολείο στο άλλο... Και είμαι ένας από εκείνους που έλεγαν, *ας ξεχάσουμε το παρελθόν κι ας σκεφτούμε το μέλλον*». Σε αυτά τα λόγια κρύβεται η πολιτική σοφία του Μαντέλα και η πολιτική του ηθική. Και αυτή η κληρονομιά που πατάει στην πικρή αυτογνωσία του εγκλεισμού και της περιουλογής σε συνθήκες ταπείνωσης και απόγνωσης δείχνει πως, μακροπρόθεσμα, ισχυρός αποδεικνύεται αυτός που έχει το ηθικό ανάστημα και το πολιτικό έργο και όχι αυτός που κατέχει την εξουσία και τα όπλα.

Χρώμα και φυλή

«Το συζητήσαμε και είπαμε ακριβώς αυτό που λέμε, ότι δεν υποστηρίζουμε τον πολυφυλετισμό, αλλά τον μη φυλετισμό. Αγωνιζόμαστε για μια κοινωνία όπου οι άνθρωποι θα πάψουν να σκέφτονται το χρώμα... Δεν είναι θέμα φυλής· είναι θέμα ιδεών».
(σελ. 161)

Αρχαία ελληνική τραγωδία

«Έργα όπως η *Αντιγόνη*... Ξέρεις, εκείνες τις ελληνικές τραγωδίες αξίζει πραγματικά να τις διαβάσεις. (...) Είναι μία από τις σπουδαιότερες εμπειρίες που μπορείς να ζήσεις, ξέρεις, το να διαβάσεις μια ελληνική τραγωδία και την ελληνική γραμματεία γενικότερα».
(σελ. 155)

Κώδικας τιμής

«Ομως, ακόμα κι όταν η σύγκρουση μεταξύ μας πάρει την πιο ακραία μορφή της, θα ήθελα να πολεμήσουμε για τις αρχές και τις ιδέες μας και χωρίς προσωπικό μίσος ώστε, στο τέλος της μάχης, όποιο κι αν είναι το αποτέλεσμα, να μπορώ να σας σφίξω το χέρι με περηφάνια, γιατί θα αισθάνομαι ότι έχω πολεμήσει έναν έντιμο και άξιο αντίπαλο που έχει τηρήσει έναν ολοκληρωμένο κώδικα τιμής και ευπρέπειας».
(σελ. 262)